

Інститут «tata» і зміни функцій італійської сім'ї

Оксана Фаїс

УДК 347.61/64(450)+173.8–057.56

Oksana Faiis. The «Tata» Institute and the Changes of the Italian Family Functions

The suggested article is an endeavour to analyse some peculiarities of the «tata» institute functioning with the empirical material. The research – a result of polling, questioning and observation – has been carried out by the author amongst as the Italians so the female immigrants-«tata», who work in Italy, through 2006–2008, in the provinces Lombardia, Toscana, Friuli–Venezia–Giulia, Lazio, Marche, Abruzzo, Campania, Sicilia and Sardegna which differ one from another by their conservativeness degree, adherence to the traditions and ability to adapt the sociocultural innovations.

Keywords: family, family communication, migrant, polycultural tradition.

Оксана Фаис. Институт «tata» и изменения функций итальянской семьи

В статье на основе эмпирического материала проанализированы некоторые особенности функционирования института «tata». Исследование – анкетирование, опросы и включённое наблюдение – проводилось автором в 2006–2008 годах как среди итальянцев, так и среди иммигранток-«tata», работающих в Италии, в областях Ломбардия, Тоскана, Фриули-Венеция-Джулия, Лацио, Марке, Абруцци, Кампания, Сицилия и Сардиния, отличающихся разной степенью консервативности, приверженности традициям и способности адаптировать социокультурные инновации.

Ключевые слова: семья, семейное общение, мигрант, поликультурная традиция.

Проблема трансформації іммігрантів на анклав у складі корінного населення є сьогодні однією з найбільш актуальних проблем для багатьох європейських країн, й Італія не є винятком щодо цього. Раніше ми вже порушували проблему еміграції з Росії та України¹. У пропонованій статті ми детальніше розглянемо явище, пов'язане як з імміграцією до Італії, так і зі змінами в соціальному житті та системі традиційних цінностей цієї держави. Йдеться про інститут «tata» (цим словом, запозиченим із дитячої лексики, називають няню) з числа іммігранток.

Наш інтерес до цього феномену зумовлений не тільки популярністю зазначеної категорії мігрантів, але й тим, що звернення до послуг «tata» передбачає превалювання оплачуваної «чужорідної» робочої сили в такій ще донедавна «традиційно-домашній» сфері життя італійського суспільства, як виховання дітей. (Підкреслимо, що Італія – одна з найбільш консервативних європейських країн із міцними традиціями внутрішньокланових зв'язків та взаємодопомоги, яка не допускає сторонніх осіб до вирішення сімейних проблем)².

Метою нашої роботи є спроба на основі емпіричного матеріалу проаналізувати деякі особливості функціонування інституту «tata». Дослідження – анкетування, опитування і включене спостереження – здійснювалося автором упродовж 2006–2008 років як серед італійців, так і серед іммігранток-«tata», які працювали в Італії, в областях Ломбардія, Тоскана, Фріулі-Венеція-Джулія, Лацио, Марке, Абруцці, Кампанія, Сицилія і Сардинія, що різняться мірою консервативності, відданості традиціям

та здатності адаптувати соціокультурні інновації. Було опитано 430 італійських сімей, які користуються послугами «tata» (у тому числі дітей, їхніх вихованців), і 573 няні. Робота проводилася в рамках проекту з аналізу адаптаційних культурних механізмів сучасного суспільства. Його організатором і спонсором був Італоросійський інститут екологічних досліджень (Палермо, Сицилія), при якому було здійснено й обробку даних.

Незважаючи на дедалі активнішу роль, яку інститут «tata» відіграє в житті Італії, та глибоку символічність цього явища, він поки що не був висвітлений ані в пресі, ані в літературі³. Це можна пояснити тим, що феномен «tata» досить «молодий»; окрім того, його вивчення пов'язане з певними труднощами, наприклад, щодо статистичного підрахунку мігрантів, оскільки серед них багато нелегалів. Наше дослідження інституту «tata», попри всю скромність його масштабів, поки що є першим, присвяченим цій темі.

На думку вчених, саме «народження на світ» і популяризація інституту найманої няні в Італії є явищем новим, що з'явилося в кінці ХХ ст. та пов'язане із кризою традиційної італійської родини⁴. Зокрема, його виникнення пов'язують з «падінням» інституту «італійської мами» – «la mamma italiana» (термін, який давно ввійшов у науковий обіг)⁵. Традиційно «італійська мама» – це жінка, яка не працює і «запрограмована» виключно на ведення господарства та виховання дітей, яким повністю себе присвячує. Вона контролює життя родини і дітей, причому часто ці функції контролю зберігаються й тоді, коли діти дорослішають⁶.

Немаючи на меті ні проаналізувати передумови кризи інституту матері чи появу інституту няні в Італії, ні дослідити зміни італійської родини в цілому, ми звернемося безпосередньо до емпіричного матеріалу, що висвітлює феномен «tata».

Удослідженій групі «tata» превалювали українки (більше 60%), 25% становили румунки, 21 няня була з Молдови (менше 0,5%), а решта 67 жінок прибули з Латинської Америки (37 осіб), Польщі (8 осіб), Сербії (2 особи), Росії (6 осіб), Марокко (8 осіб), Філіппін (2 особи), Шрі-Ланки (1 особа), Сомалі (2 особи) та Естонії (1 особа); 89% «tata» (510 осіб) мали дітей, яких залишили на батьківщині; 22% нянь ще не взяли шлюб, а 78% були розлучені.

Усі респондентки мали середню освіту: 75% повну, 25% – незакінчену; 73% жінок першої групи продовжили навчання: 51% з них мали закінчену вищу освіту (у тому числі 94 українки, 23 румунки, 13 молдованок і т.д.). Незакінчену вищу або середню спеціальну освіту здобули 154 жінки (135 українок, 6 румунок і т.д.). Шестеро мали докторський ступінь (2 українки, 1 молдованка, 2 росіянки та 1 естонка), 13 нянь – кандидатський ступінь (4 українки, 2 полячки, 2 росіянки, 3 перуанки, 1 молдованка, 1 сербка) з різних галузей науки.

Усі жінки (98%) причинами еміграції назвали безробіття, економічну та політичну нестабільність на батьківщині, військові дії тощо. Фігурували також причини особистого характеру – розлучення, необхідність утримувати дітей і старих батьків, бажання накопичити гроші для придбання бажаної речі або для вирішення проблем зі здоров'ям тощо.

Анкета містила й ряд пунктів щодо мовного питання: знання італійської мови на момент початку роботи, міра володіння нею, оскільки специфіка діяльності «tata» передбачає тісний контакт із дитиною. Відповідь «вільно володію, можу говорити і писати без словника» дали 12%, «знаю добре» – 39%, «володію слабо» – 8% нянь.

У жінок з Румунії, Молдови, країн Латинської Америки, з огляду на спорідненість румунської, молдавської та іспанської мов з італійською, оволодіння останньою відбувалося легше. Їм також простіше було досягнути взаєморозуміння з дитиною, ніж представницям інших регіонів.

Один із пунктів анкети стосувався мови спілкування з дитиною у разі недостатнього знання італійської мови. Як визнали самі няні, у ряді випадків дитина-вихованець зростає практично в двомовному середовищі.

Неля, українська няня Б'янки (Рим, Лаціо), розповідає, що, хоча вона й володіє італійською, у «хвилини ніжності» до дитини починає спілкуватися з нею російською чи українською мовою, тому дівчинка розвивається в атмосфері тримовності. Подібне говорить і Марісоль із Колумбії (35 років), няня п'ятирічного Філіппо (Анкона, Марке). Вона слабо володіє італійською, але наймачі не були цим збентежені і запропонували їй спілкуватися з хлопчиком «якою завгодно мовою», аби вона повністю ним опікувалася. Батьків дитина бачить рідко, залишаючись увесь час із нянею, а тому неминуче занурюється в нове мовне середови-

ще, внаслідок чого краще говорить іспанською, ніж італійською.

Молдованка Людмила (43 роки), яка працює в Чефалу (Сицилія), розповідає, що її вихованка «балакає як італійською, так і молдовською, оскільки я італійську знаю дуже слабо. І так відбувається у всіх наших, хто погано говорить італійською – “їхні” діти вже говорять не тільки своєю, але й нашою мовою».

Близько 32% нянь дали схожі відповіді, і ми вважаємо за доцільне вести мову про тенденцію переходу від монокультурної традиції до полікультурної, що останнім часом намітилася в італійському суспільстві. Крім того, більшість респонденток (91%) відзначають, що навіть низький рівень володіння італійською не перешкоджає налагодженню стосунків із дитиною, і що на «успіх» у цій справі впливають чинники іншого характеру – емоційного, сентиментального та психологічного.

Значний інтерес викликають відповіді «tata» на питання анкети про спонукальні причини вибору роботи няні. Усі жінки, які мають дітей, вказали, що в Італії шукали подібну роботу, тому що «контакт із дитиною дозволяє частково вгамувати тугу за власними дітьми». Цікаво, що й бездітні няні висловлювалися на користь роботи з дітьми, тому що вона «душевніша, живіша». Пошук людяності, потреба віддавати й отримувати любов, уникнення самотності, що оточує емігранта на чужині, зафіксовані у відповідях 89% опитаних нянь.

Показово є відповідь Паули з Екватору (36 років), яка працює в Мілані (Ломбардія), а вдома залишила десятирічного сина: «Іноді хочеться послати все до бісової матері, але відводиш душу з чужими дітьми». Росіянка Жанна (45 років), мати двох дітей, яких вона змушена була залишити у Володимирі з колишньою свекрухою, сказала, що, коли їй запропонували на вибір – працювати нянею або доглядальницею в приватному будинку, вона вибрала перше, незважаючи на меншу зарплату. Хоч атмосфера в домі роботодавців виявилася не найкращою, вона каже, що не шкодує про свій вибір, оскільки «діти ж ні в чому не винні, я відпочиваю душею з ними, а вони зі мною».

Більшість нянь-матерів, розповідаючи про причини свого вибору і про «віддачу» чужим дітям, пов'язують її з почуттям провини, яке вони відчувають стосовно власних вимушено покинутих дітей, яким «недодали ласки». Характерна відповідь Еліни з Кишинева (37 років), яка залишила вдома десятирічну дочку під опікування рідних: «Ми про цих піклуємося, тому що наші далеко. Їм ми надсилаємо іграшки, одяг, а любити можемо цих. Це компенсація, розумієш? У всіх нас комплекс провини. Недолюбила там, так тут якусь бідолаху долюблю».

Анкета містила низку питань, які ми вважали досить формальними, наприклад, про взаємини нянь із роботодавцями або про графік роботи «tata». Однак у ході опитування саме вони відіграли роль каталізатора, викликавши до життя бурхливі одкровення респонденток, та вказали на ряд явищ, що свідчать про кризу багатьох традиційних інститутів італійського суспільства, у тому числі й родини з її звичними

функціями, і вже згаданого інституту «італійської матері», яку вимушено замінює наймана прислуга іноетнічної та інокультурної належності.

Пропонуємо розглянути інтерв'ю самих іммігранток. Хадіджа із Сомалі (зоотехнік, 28 років), яка працює в Римі, розповіла: «Господиня – моя ровесниця. Вона працює, а в інший час зайнята собою. Чоловіка її й не бачу: він працює далеко і повертається поночі. Мене найняли, аби я займалася Леонардо; йому 20 місяців. У будинку є куховарка, але для малюка готую я, і годую його я. Господиня до хлопчика підходить вранці, перед роботою, а ще по неділях увечері, але не часто. Він увесь час зі мною, і останнім часом він почав називати мене мамою, як і її. Я їй сказала про це, а вона розсміялася і сказала, що це нічого, вона не ревнує».

Евіта з Перу (34 роки), яка в Неаполі (Кампанія) в заможній родині опікується Мартою (2,5 роки), розповіла: «Господиня каже доньці, що в неї дві мами – білява і чорнява, тобто я. Миз Мартою разом із ранку до ночі. Мене наймали як няню, що приходить, але зараз я їм потрібна весь час. Синьйора не працює, однак вона жодного разу навіть підгузка Марті не поміняла. До мене їй допомагала свекруха, але потім їй набридло. Дівчинка називає мамою мене, але господиня не ревнує, її це влаштовує». Полячка Ельжбета (48 років), яка працює в Удіне (Фріулі-Венеція-Джулія), повідомила: «Італійки такі дивні... Вони не годують дитину грудним молоком, тому що непокояться за форму бюста, в паніці тікають, побачивши дитячі випорожнення. Аплач дитини доводить їх до істерики. Ось, наприклад, мій малюк, йому 6 місяців... Його годувала дитячою сумішшю, тому що хазяйка перестала його годувати материнським молоком, коли йому був місяць. Миз ним рідко бачимо його батьків, вони не зносять його плачу. Він іграшка для них: приходять гості, і тоді мені наказують його винести, нарядного і красивого». Українка Галина (33 роки) працює в Палермо (Сицилія). Тримає на руках Джованну (10 місяців), у малечі замазані щічки. Няня каже: «Наша мама була б уже в істеричі, вона ніколи не знає, що їй робити, і завжди кличе мене. Їй 27 років, а чоловікові – 55, і він вимагає, аби всю увагу приділяли йому. Я у них “за все”, без мене будинок би розвалився. Але піти мені важко, любити дрібноту ніхто не буде, як я».

Роза, медсестра з Еквадору (38 років), поділилася, що дванадцятирічний Лука (Кальярі, Сардинія) швидко звик до неї. «Але він не симпатію відчуває, байдужість. Надто багатьох нянь він змінив і навчився захищатися... Його мати купує готові страви, з тих, що розігриваються за три хвилини в мікрохвильовці. Їхній Лука не їсть, він кричить, що це гидота, і вимагає те, що готую я... Його сестра, Аньезі, якій 15 років, робить, що хоче; батьки її не контролюють, а я для неї порожнє місце. Вона вважала себе потворою, виривала в себе волосся, і тоді я відвела її до психолога. Після цього вона стала водити до себе хлопчиків, кожен три дні у неї хтось новий. Її мати сказала, що це нормально в такому віці і наказала мені розібратися. Але дівчинка наче глуха... Я тільки переконала її приймати протизаплідні пігулки... Лука начебто маленький, але коли

приходять його друзі, у нього ніби біс вселяється. Вони кричать, носяться, відкривають порносайти в комп'ютері. Якщо я намагаюся його зупинити, він вигукує лайливі слова. До батьків звертатися марно – вони кажуть, щоб розібралася я, оскільки мені за це платять... Усі спроби поговорити з ним даремні, він відвик від розмов, усе тримає в собі. Я втомлююся від нього, але мені його шкода. Дитина росте покаліченою, але винні батьки. Ось недавно він повинен був написати твір вдома, але відмовився, сказав, що напише, якщо батьки поведуть його в піцерію. Вони сходили з ним, і я вперше за тривалий час бачила його щасливим».

Паула з Болівії (32 роки) працює в Катанії (Сицилія) в заможній родині, опікуючись шестирічною Беатріче. «Якщо дівчинка співає або галасує, мати каже, що втомилася і йде на сеанс масажу. На дочку вона кричить, а батько до неї навіть не підходить, він обожає свою собаку. Він дозволяє їй спати у своєму ліжку, на Різдво він повісив на ялинку для собаки печиво, на Новий Рік замовив спеціальну вечерю для свого улюбленця. Він пояснив, що доньці пощастило, адже вона росте поряд з твариною і навчиться соціалізуватися раніше, ніж інші діти».

Румунка Лариса (44 роки), яка працює в Мілані (Ломбардія), розповіла: «Лодовико, йому 11, він наче сказався, підпалює поштові скриньки, мочиться з балкона на голови перехожих, розбиває вази на сходах, мучить кішок. Зі мною він ще говорить, а батьків штовхає ногами і кусає. Вони мене вражають: ані спроб поговорити з ним, ні візитів до психолога, ні покарань. Вони вимагають, щоб він не дошкуляв їм, і відкуповуються від нього грошима». Її підтримує Ельза (Венесуела, 37 років), няня тринадцятирічного Мірко (Флоренція, Тоскана) із заможної родини: «Хлопчик потребує розмов із батьками, спілкування, а вони дарують йому натомість дорогі речі. Коли їх немає, він шматує всі ці подарунки. У ньому вирує злість, і коли йому погано, він вмикає музику так, що в мене закипають мізки. Я іноді думаю, що через рік-два він може стати вбивцею, гвалтівником, повним “відморозком”... Коли він щось накоїть у школі, до вчителів завжди ходжу я сама, рідні ніколи. Що буде, коли я поїду? Я все намагаюся його розговорити, щоб йому було легше, але він не вміє розкриватися, він маленьке вовчечення... А як він ставиться до дідів – жах! До мене приїхав син, він був просто в шоці від побаченого. Ми родом з бідної країни, з безліччю проблем, але в сім'ях повага до старших і увага до дітей ще зберігаються. Син каже, що Мірко поводить себе з рідними, ніби вони ганчірки для підлоги. Найстрашніше, що з такими речами я вже стикалася в Італії».

Минавели лише фрагменти деяких відповідей, які промовисто, на нашу думку, свідчать про кризу інституту сім'ї в Італії, про відчуженість батьків і дітей, про ізоляцію та самотність останніх. Слід зазначити, що подібні відповіді дали 66 % усіх опитаних нянь.

Окрім того, інші 34 % «tata», хоч і працювали в сім'ях із більш здоровим, на перший погляд, морально-етичним мікрокліматом, у яких батьки значно більше (і

якісно по-іншому) спілкувалися з дітьми, також підкресливали свою «чільну» роль у вихованні дітей.

Це підтверджують багато фактів: і часте звертання «мама» дитини до «tata» (про це зазначали 40% нянь у цій підгрупі), проти чого не заперечували біологічні матері, і факт повної зайнятості няні, і її моральна та фізична віддача дітям (56% опитаних мали готувати їжу дитині, годувати її, гуляти з нею, проводити до школи, допомагати у виконанні домашніх завдань, водити до лікаря, спілкуватися з учителями, проводити дитячі свята та урочистості, організовувати дозвілля дітей тощо).

Вражає те, що, за визнанням 58% нянь цієї підгрупи, це саме підтверджують відповіді їхніх опитаних вихованців: саме до «tata» діти звертаються в першу чергу з наболілим – від питань успішності в школі до більш інтимних проблем психологічного, фізіологічного, емоційного плану, оскільки їм немає з ким поговорити в родинному колі.

Переважає більшість «tata» (79%), говорячи про причини можливого неблагополуччя в сім'ях, у яких вони працюють, бачили «корінь зла» саме у відсутності спілкування батьків і дітей, а 52% нянь відкрито звинувачували батьків своїх вихованців у відсутності елементарної турботи про дітей.

Таким чином, няня як представник соціального інституту в Італії, крім виконання своїх прямих обов'язків – допомоги матері дитини у виконанні її батьківських функцій – починає сама виконувати ці функції, перекладені на її плечі біологічними батьками дитини. Про наявність в Італії цієї тенденції свідчать і відповіді представників опитаних сімей, у яких працюють няні, зокрема й самих вихованців.

Лише в 39% випадків необхідність звернутися до послуг няні зумовлена фактом роботи матерів, тоді як 61% опитаних мам пояснювали необхідність наймати «tata» потребою «займатися собою», «гармонійно розвивати свою особистість», «приділяти більше уваги чоловікові» – потребою, підкріплену фінансовими можливостями придбати платну послугу догляду за дитиною та її виховання.

Понад 65% опитаних матерів вважали закономірним той факт, що няні піклувалися не тільки про фізичне здоров'я дітей, а й про їхній моральний стан – спілкувалися з ними, вникали в суть проблем, займалися їхніми шкільними справами, а близько 50% жінок підтвердили знання, що «мамою» їхні діти однаковою мірою називають і їх, і нянь, або тільки нянь, і повідомили, що це не викликає в них тривоги або ревності, адже свідчить про те, що їхнім дітям добре.

Лише 3% матерів (усі вони належать до тих «жінок, які працюють», тобто вимушено довіряють своїх дітей няні) висловили своє занепокоєння та засмучення через те, що їхньою дитиною опікується хтось інший, а отже, справедливо отримує дитячу любов і подяку.

Проте вражає позиція переважної більшості батьків дітей, яких виховують няні. 70% їх підтвердили, що не можуть знайти час для спілкування з малечою через граничну зайнятість і висловили своє позитив-

не ставлення до спілкування дітей із нянями; 52% батьків вважали, що проводити з дітьми час не обов'язково для батьків, але це є одним із обов'язків «tata», оскільки їм за це платять, тоді як обов'язок батьків – забезпечити дітям майбутнє, а не розмінюватися на сьогоднішній день; 54% вважали, що надлишок уваги негативно позначається на взаєминах дітей із батьками, бо обмежує життя останніх і згубно впливає на поведінку дітей.

Слід враховувати, що більшість опитаних нами родин (72%), які винайняли няню, належать до середнього й вищого класу, причому представники 60% сімей – це інтелігенти, що повинно було б гарантувати наявність у них високого рівня культури, сердечності та подібних якостей.

Позитивно оцінили явище наймання няні і 90% бабусь та дідусів з опитаних родин: наявність няні, яка виконує значну частину сімейних обов'язків у справі виховання дітей, дозволяє їм, так само, як і батькам дитини, «жити своїм життям», оскільки вони «свою справу зробили, дітей виростили».

Той факт, що в Італії стає поширеною практика повного заміщення батьків (матері) представницями інституту «tata», підтверджують і відповіді дітей, якими опікуються няні. Опитування вихованців (104 дитини у віці 5–14 років) проводилося з дозволу батьків та за умови бажання самої дитини говорити без примусу. Хотілося б подати кілька уривків з інтерв'ю.

Розповідає восьмирічний Леолука (Аквіла, Абрुцці), єдина дитина в заможній родині, яку виховує няня з України: «У мене зараз мама Рита, а ще є Маріза [в бесіді Леолука називає біологічну матір на ім'я, а звернення «мама» приберігає для няні. – О.Ф.], але займається мною мама Рита. Ми навіть подорожувати їздили удвох – до Англії і Швейцарії. А Марізу я бачу на свята, і тата, і бабусю, вони весь час кудись їздять. Мама Рита – мій найкращий друг, я їй все можу розповісти, а вона каже, що я молодець і що вона пишається мною». Під час розмови з дитиною присутня мати, яка спокійно сприймає сказане сином. Вона каже, що дружба з батьками приходить з віком, і що любов до біологічних родичів закладає в кожній людині генетично.

Джанфранко, 7,5 років (Анкона, Марке), єдина дитина в родині лікаря, яку протягом трьох років виховує няня з молдови, розповів: «Маріанна [няня. – О.Ф.] мене вчить, каже, що правильно і що ні, повторює, що я маленький чоловік і що я повинен вирости вихованим. Але з нею цікаво, навіть з уроками веселіше, навіть в церкву ходити, вона відповідає на будь-яке моє запитання і не злиться, як мама, коли я щось питаю. Вона мене вчить любити маму, тата і бабусю, говорити з ними, розповідати про себе. А чого я буду говорити з ними, коли вони говорять тільки між собою, а мене виганяють у дитячу».

Албіна (11 років), вихованка няні із Сербії, єдина донька в родині університетського викладача в Палермо (Сицилія): «Зорька [няня. – О.Ф.] така гарна! Я більше її люблю, ніж маму. З нею можна поговорити і про Бога, і про школу, і про хлопчиків. Без неї я весь час залишалася

вдома сама, мама їздила у своїх справах... У неї вдома є син, але я не хочу, щоб вона до нього поверталася, нехай залишиться зі мною і потім ростить моїх дітей. Коли я вийду заміж, хочу, щоб вона жила зі мною і моїм чоловіком, ми її будемо любити і не кинемо, коли вона стане старенькою». Мати Албіни, яка була присутня під час розмови, сказала, що вона рада, що у дочки є така «іграшка», як «tata», і що наявність няні, так само як і наявність собаки або взагалі тварин у будинку [sic! – О. Ф.], сприяє швидкій соціалізації дитини.

Джоузе (10 років) і Б'янку (14 років), брата і сестру (Нуоро, Сардинія) з родини комерсантів, вже протягом п'яти років виховують няні, остання з Румунії. «З «tata» взагалі чудово, з останньою, Урсулою, особливо. Вона нам, як мати. Мама втомлюється в магазині, зривається і кричить на тата і на нас. Добре, що ми батьків мало бачимо [! – О. Ф.], з «tata» краще. Урсулу всі наші друзі обожають, вона така класна, з нею про все можна поговорити!»

Розповідає шестирічна К'яра (Мілан, Ломбардія), мати якої – домогосподарка, а батько – власник картинної галереї: «Мама Евіта весь час зі мною, більше Анни, хоч Анна мене народила. Я б поїхала з мамою Евітою до неї додому, вона дуже добра, і ми весь час разом, я люблю її... Вона ніколи не лається, навіть коли я кричу або кидаю іграшки. Вона мене вчить малювати, і урокам, і читати, тільки телевізор не дозволяє на весь день, але я на неї не серджусь. А Анна в ті дні, коли мама Евіта вихідна, вмикає мені мультики на весь день і займається своїми справами... Тато? Він грає зі мною і з собакою Балу, але зрідка. Балу теж любить маму Евіту, як я. Ми втроєх – сім'я».

Свідчення довірливих взаємин із нянею наводять більшість опитаних дітей (79%); лейтмотивом в описах спілкування з нянею у дітей звучить тема спілку-

вання, душевних контактів, відсутніх у спілкуванні з родичами. Це підтверджують і няні, також відзначаючи потребу дітей у спілкуванні, у тому числі й вербальному, і не менш гостру потребу в любові, яку не задовольняє сім'я. Показовим є те, що 50% батьків не надають належного значення фактору спілкування з дитиною, вважаючи його несуттєвим у процесі виховання.

Отже, на наш погляд, Італія переживає гостру кризу сімейних відносин, що стосується як інституту сім'ї, так і функцій матері, батька та дідів. На зміну їм прийшла няня іноетнічного походження, яка взяла на себе обов'язки з виховання дитини, які раніше були розподілені між членами родини. Мова йде не лише про «матеріальні» обов'язки, але й «обов'язки» у сфері емоцій, почуттів і відносин, що раніше вважались суто родинно-сімейними. Саме «tata» дає дітям уроки загальнолюдських цінностей у суспільстві, яке значно підмінило їх цінностями індивідуалістичного характеру. Крім того, саме «tata» дарує італійським дітям любов. Лапідарно це висловила Доріс, «tata» з Екватору: «Італійці забули, що дітей, незалежно від їхніх успіхів, треба любити просто за те, що вони – дар Божий».

Показово, що перекладання функцій родини / матері на плечі нянь простежується не тільки в урбанізованій індустріальних, модернізованих областях італійської Півночі, але і в таких регіонах, як Сицилія, Сардинія та Кампанія, де традиції та вікові уклади, у тому числі й у сім'ї, ще донедавна здавалися непорушними. Це доводить масштабність соціальних змін, які переживає Італія, зокрема й у сімейній сфері, а також тенденцію створення нової моделі сім'ї, у якій з'являється нова поліфункціональна особа – представниця інституту «tata».

Примітки

¹ Фаїс О. Д. Емиграция из России и Украины в Италию: некоторые аспекты феномена // Меняющаяся Европа. Проблемы этнокультурного взаимодействия. – М., 2006. – С. 119–135.

² Donolo C. L'erosione delle basi morali della società italiana // Quaderni di

Sociologia. – 2005. – XXXVIII–XXXIX. 8. – P. 56, 57.

³ Єдиний виняток – виданий у 2008 році роман Д. Россі «Мрії Аліни», побудований на інтерв'ю «tata» і розповідях дітей, яких виховують «чужоземні» няні: Rossi D. I sogni Alina. – Udine, 2008.

⁴ D'Amelia M. (a cura di). Storia della maternità. «Storia e società». – Roma, 1997. – P. 175–177.

⁵ D'Amelia M. (a cura di). Storia della maternità italiana. – Bari, 2003. – P. 39–41.

⁶ Там само.

Переклад Олени Таран